

→ NÄITÄ TARVITSET

- Sodan sääntöjä eri aikakausilta (liite 1)
- Kertomus Henry Dunantista (liite 2)
- Sodan oikeussääntöjen kehitys (liite 3)

Sodassakin on säännöt.
OPPIMATERIAALI
YLÄKOULUILLE
JA LUKIOILLE

→ TEHTÄVÄ 3A

- Tarkastelkaa yhdessä, millaisia sääntöjä sodankäynnin rajoittamiseksi on ollut eri aikakausina.
- Keskustelkaa seuraavista asioista:

Mihin sääntöjä on tarvittu?

Mitä yhteistä näillä säännöillä on?

Miten historialliset säännöt eroavat tämän päivän säännöistä?

→ TEHTÄVÄ 3B

- Lukekaa kertomus Henry Dunant'ista (liite 2) ja keskustelkaa seuraavista asioista:
- Mitä luulette Dunant'n ajatelleen, kun hän saapui Solferinoon vuonna 1859? Mitä valintoja hän joutui tekemään?
- Kuinka Dunantin toiminta vaikutti muihin sivullisiin? Miksi muut eivät auttaneet taistelun uhreja?
- Mikä vaikutus Dunant'illa toimilla oli nykypäivästä tarkasteltuna?

→ TEHTÄVÄ 3C

- Tarkastelkaa yhdessä sodan oikeussääntöjen kehitystä (liite 3) ja pohtikaa seuraavia kysymyksiä. (Vinkki: Käytä vastausten purkamisessa apuna oppimateriaalin esimerkkejä.)
- Miten sodan oikeussäännöt ovat kehittyneet kautta aikojen? Mitkä historialliset tekijät ovat vaikuttaneet sääntöjen kehittämiseen?
- Kuinka modernin aseteknologian kehitys näkyy sopimusten kehityksessä?

VASTAUKSIA TEHTÄVÄÄN C

Nykyinen humanitaarinen oikeus on kehittynyt vaiheittain – tosin liian usein vasta niiden tapahtumien jälkeen, joihin sen sääntöjä olisi erityisesti kaivattu. Sopimuksia kehittämällä on pyritty vastaamaan myös aseteknologian kehitykseen ja uudenlaisten selkkausten aiheuttamaan haasteisiin.

1864 Geneven sopimus maavoimien haavoittuneiden aseman parantamiseksi

Varsinainen teollistuminen alkoi jo 1700–1800 lukujen vaihteessa. Varsinainen sodan teollistuminen alkoi kuitenkin vasta 1840-luvulla, jolloin lähinnä siviilitarpeisiin kehitettyä teknologiaa (rautatiet, höyrylaivat) alettiin soveltaa myös sotilaallisiin tarpeisiin. Aseiden kehittyessä niiden tuhovoima suureni.

Sodankäynnin luonne alkoi pikkuhiljaa muuttua ja asevoimien miesvavuudet kasvoivat Ranskan vallankumouksen jälkeen 1800-luvun alkupuolella käyttöönotetun yleisen asevelvollisuuden myötä. Asevoimien suureneminen ja sotatekniikan kehitys kasvattivat taistelevien osapuolten tappioita. Koska sotia ei voitu välttää, katsottiin aiheelliseksi lieventää niiden aiheuttamia kärsimyksiä.

1868 Pietarin julistus (kieltää tiettyjen ammusten käytön sodan aikana)

Uudenlaiset räjähtävät ammuksot aiheuttivat valtavia miestappioita ja herättivät huolta myös kohonneiden varustelukustannusten osalta. Julistus oli merkittävä myös siksi, että siinä sodankäynnin ainoaksi lailliseksi tavoitteeksi todettiin vastapuolen asevoimien heikentäminen.

1899 Haagin sopimukset Ensimmäisessä Haagin rauhankonferenssissa sovittiin sodan lakien ja sodankäyntitapojen kunnioittamisesta sekä 1864 Geneven sopimuksen periaatteiden soveltamisesta merisodankäyntiin.

1907 Vuoden 1899 Haagin sopimusten tarkastaminen ja uusien sopimusten hyväksyminen II Haagin rauhankonferenssissa

Tähän konferenssiin osallistui I rauhankonferenssia enemmän valtioita, jotka solmivat kaiken kaikkiaan 13 yleissopimusta ja yhden sopimusluontoisen julistuksen. Nämä sopimukset korvasivat ensimmäisessä rauhankonferenssissa vuonna 1899 solmitut 3 sopimusta. IV Haagin sopimus koski maasodankäynnin tapoja ja sääntöjä ja kielsi myrkykjen ja myrkyllisten aseiden käytön.

1925 Geneven sopimus tukehduttavien, myrkyllisten ja muiden kaasujen ja bakteriologisten sodankäyntimenetelmien kieltämisestä

1929 Kaksi Geneven sopimusta: Vuoden 1906 Geneven sopimusten tarkastaminen ja kehittäminen ja Geneven sopimus sotavankien kohtelusta

Vuoden 1925 ja 1929 sopimuksilla pyrittiin vastaamaan ensimmäisen maailmansodan (1914–1918) aikana tapahtuneisiin sodankäynnin muutoksiin. Ensimmäinen maailmansota oli ensimmäinen teollistunut sota suurvaltojen välillä ja

erilaisia sodankäyntimenetelmiä käytettiin uudessa, ennennäkemättömässä laajuudessa (esim. myrkykaasujen ja liekinheitimien käyttö, ensimmäiset ilmapommitukset ja satojen sotavankien ottaminen). Myös ilmailu, panssarivaunut ja sotalentueet saivat merkittävät roolit sodankäynnissä ensimmäisen maailmansodan aikana.

Haagissa 1907 tehtyä julistusta ei ensimmäisessä maailmansodassa sovellettu siten, että se olisi estänyt myrkyllisten kaasujen käytön sodankäynnissä. Aseet aiheuttivatkin satojen tuhansien taistelujoiden kuoleman ja vakavan vammautumisen. Tämän takia kansainvälinen yhteisö pyrki kieltämään kaasuaseiden käytön, mikä johti vuoden 1925 yleismaailmallisen asiaa sääntelevän sopimuksen syntyyn.

1949 Neljä Geneven sopimusta: maavoimien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantaminen, merivoimien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantaminen, sotavankien kohtelu, siviilihenkilöiden suojelu sodan aikana

Toista maailmansotaa (1939–1945) leimasi teollistunut sodankäynti ja sille olivat ominaisia massiiviset ilmapommitukset sekä aseiden kehitys (esim. ydinaseet). Toisessa maailmansodassa surmattiin siviileitä yhtä paljon kuin sotilaita, kun suhde ensimmäisessä maailmansodassa oli ollut 1:10. Kansainvälinen yhteisö vastasi sodan suuriin uhrielukuihin ja siviileille aiheutuneisiin sodan seurauksiin tarkistamalla jo olemassa olleet sopimukset ja hyväksymällä siviilien suojelua koskevan Geneven sopimuksen.

1954 Haagin sopimus kulttuuriomaisuuden suojelusta aseellisen selkkauksen aikana

Yleinen kielto ryöstää tai tuhota vastustajan omaisuutta sisältyi jo aiempiin Haagin sääntelyihin, mutta osoittautui riittämättömäksi estämään ensimmäisen ja toisen maailmansodan aikana tapahtunutta laajamittaista kulttuuriomaisuuden tuhoamista ja ryöstelyä. Puutteelliseksi osoittautunutta sääntelyä täydentämään ja laajentamaan laadittiin vuoden 1954 kulttuuriomaisuuden suojelua koskeva sopimus.

1977 Kaksi lisäpöytäkirjaa Geneven vuoden 1949 sopimukseen, jotka vahvistavat uhrien suojelua kansainvälisissä ja ei-kansainvälisissä aseellisissa selkkauksissa. Alkuperäiset Geneven sopimukset eivät ottaneet huomioon siirtomaavaltakauden päättymistä. Lisäpöytäkirjat täydensivät 1949 laadittuja sopimuksia vastaamaan sodan käynnin muuttunutta luonnetta, sillä valtaosa toisen maailmansodan jälkeisistä selkkauksista oli valtioiden sisäisiä. Suojelun tarve kasvoi vapaussotien siviiliuhrien määrän lisääntyessä.

1980 Sopimus eräiden tavanomaisten aseiden käytön kieltämisestä tai rajoittamisesta

(Alun perin sopimukseen kuului 3 pöytäkirjaa: aseistajoiden sirpaleita ei voida havaita röntgenillä, miinoista/ansamiinoista/muista taistelulaitteista, sekä polttotaisteluaseista.)

Taustalla vaikuttivat asekehityksen myötä uusien aseiden laajamittaiset ja umpimähkäiset vaikutukset ja etenkin Vietnamin sodassa käytetyt sodankäyntimenetelmät.

1993 Sopimus kemiallisten aseiden kehittämisen, valmistamisen, varastoinnin ja käytön kieltämisestä

Jo ennen ajanlaskun alkua peloponnesolaissodissa käytettiin aseina myrkykaasuja. Ensimmäisessä maailmansodassa kemikaalien on arvioitu surmanneen tai haavoittaneen yli miljoonaa ihmistä. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kemiallisia aseita tai yhdisteitä käytettiin eri muodoissa useissa eri konflikteissa. Kansainvälisen yhteisön keskustelu kemiallisten aseiden käytön kieltämiseksi alkoi varsinaisesti 1980-luvulla ja vuoden 1993 sopimus oli vastaus kemiallisten aseiden kehityksen tuomiin haasteisiin.

1995 Pöytäkirja sokeuttavista laser-aseista (lisä vuoden 1980 tavanomaisia aseita koskevaan sopimukseen)

Ensimmäiset raportoinnit sokeutta aiheuttavien laseraseiden käytöstä saatiin Falklandin sodasta vuodelta 1982. Persianlahden sodan (1991) on sanottu varsinaisesti aloittaneen ei-tappavien aseiden aikakauden.

1997 Sopimus henkilömiinojen käytön, varastoinnin, valmistamisen ja siirtämisen kieltämisestä.

Henkilömiinoja käytettiin ensimmäistä kertaa laajasti II maailmansodassa, joskin asetyypin edeltäjiä sanotaan käytetyin jo 1800-luvulla Amerikan sisällissodissa. Yleisessä käytössä henkilömiinat olivat myös Vietnamin (1965–1974) ja Korean sodissa (1951–1953) sekä ensimmäisessä Persianlahden sodassa, joissa niitä käytettiin esimerkiksi armeijan huoltolinjojen turvaamisessa ja puolustamisessa puolustavana aseena aiheuttamaan sekasortoa ja vahinkoa linjoille tunkeutuville. Sopimuksesta teki merkittäväksi se, että kansalaisjärjestöillä oli merkittävä rooli sen aikaansaamisessa.